

ضمیمه هفتگی روزنامه همشهری
صاحب امتیاز: مؤسسه همشهری
مدیر مسئول: محسن مهدیان
سردبیر: دانیال معمار
معاون ضمائم: پروانه بهرام نژاد
دبیر ویژه نامه: زکیه سعیدی
تحریریه: فرزین شیرزادی، سروش جنایی
سمیرا باباجانپور، ثریا روزبهانی، بهاره خسروی
و زهرا بلندی

واحد فنی:

مدیر فنی: حامد یزدانی، مدیر هنری: مهدی سلامی
طراح گرافیک و صفحه آرایی: حمید یزدانی، سعید غفوری و امید روشنگر
عکس: گروه عکس همشهری، ویرایش عکس: فائزه توکلی
ویراستاران: امیر هوشنگ توکلی، سمانه مومن، هاله جوانفر، اعظم آجور بندیان

چاپ: همشهری
توزیع و اشتراک:
موسسه نشر گستر امروز نوین
پدیرش آگهی: ۸۴۳۲۱۰۰۰

صندوق پستی:
۱۹۳۹۵۵۴۴۶
تلفن: ۲۳۰۲۳۴۶۴
نمابر: ۲۲۰۴۶۰۶۷

همشهری

گروه ضمائم همشهری ناشر نشریات:

دوچرخه، بچه‌ها، خانواده، پایداری، اقتصاد،
تندرستی، خردنامه، داستان، دانستنیها،
سرزمین من، ماه، معماری، ۲۴، شهر نگار،
سرنخ و محله

نشانی: تهران، خیابان ولیعصر ۴، نرسیده به پارک وی،
کوچه شهید قربانی، شماره ۱۴، روزنامه همشهری

بهترین قصه‌های تاریخی تهران
جایزه می‌گیرند

صفحات «روایت تهران» که پیش‌روی شماست، به انعکاس روایت‌های خواندنی تاریخ تهران قدیم و سرگذشت شخصیت‌ها و نامداران، خیابان‌ها و گذرگاه‌ها، واقعه‌های تأثیرگذار و تاریخ شفاهی طهران تعلق دارد. با عکس‌های بازمانده از خاطرات تهران دیرپو و قصه‌ها و ماجراهای پس‌پشت این عکس‌ها، شما هم می‌توانید در انتشار این صفحه که متعلق به خود شما و شهر شماست، ما را همراهی کنید. «همشهری» بهترین عکس‌ها و قصه‌هایی را که برای ما از سال می‌کنید با نام خودتان منتشر و به‌شما «همشهریان همراه» هدیه‌ای تقدیم می‌کند.
نشانی و شماره تماس ما: ۲۲۰۲۳۴۵۵-۴۶۴، mahaleh@hamshahri.org

نخستین اکتشافات در چشمه‌علی

موضوع:
کاوش
اشمیت در تپه
چند هزار ساله
ویژگی:
کشف ۳ دوره
فرهنگی

مجدداً در سال ۱۳۰۳ توسط دایت، کاردار سفارت فرانسه در تهران، حفاری شد، ولی از نتایج کاوش‌های او اطلاعی در دست نیست.
کوروش لی، ری پژوه، درباره کاوش‌های این تپه قدیمی می‌گوید: «پس از دایت، این بار اریک اشمیت آمریکایی در ادامه کاوش‌هایش در تپه چشمه‌علی برای کشف منشأ فرهنگ آن منطقه، بیش از ۶۰۰ مترمربع از محوطه چشمه‌علی را ۳۱۳ تا ۱۳۱۵ شمسی حفاری کرد. محدوده کاوش او حدود ۹۰۰ مترمربع بود که نتیجه آن، کشف ۳ دوره مهم فرهنگی شامل لایه‌ها و آثار دوره‌های اسلامی، اشکانی و پیش از تاریخ بود. هزاران قطعه از اشیائی که اشمیت در چشمه‌علی یافته بود، امروزه در موزه‌ها و دانشگاه‌های آمریکا و بخش کوچکی از آنها نیز در موزه ایران باستان نگهداری می‌شود.

همچنین او علاوه بر تپه ۷ هزار ساله چشمه‌علی در مکان‌های تاریخی دیگر ری چون قلعه گبری، استقرار سلجوقیان نزدیک مزار بی‌بی زبیده، تپه ارگ، نقاره‌خانه و حتی خارج از ری چال‌ترخان رانیز کاوش کرد. اما به‌علت وقوع جنگ جهانی دوم و مرگ ناگهانی اشمیت در سال ۱۳۴۳، مطالعاتش ناقص ماند و چون رموز شماره‌گذاری آثار مکشوفه را فقط خود او می‌دانست، تاکنون کسی موفق به مطالعه آنها نشده و تنها چند گزارش خبری در این باره از او باقی‌مانده است.»

محوطه باستانی تپه‌های چشمه‌علی از سکونتگاه‌های مهم شمال فلات ایران با قدمتی ۸ هزار ساله است.
نخستین کاوش‌های باستان‌شناختی در تپه چشمه‌علی به سال ۱۲۹۰ شمسی توسط ژاک دمورگان فرانسوی، سرپرست حفاری‌های فرانسویان، انجام شد. کاوش‌های او به نخستین نمونه از فعالیت‌های باستان‌شناختی فلات مرکزی ایران برمی‌گشت.
اما کاوش‌ها توسط او رها شد و حفاران غیرمجاز به کار خویش مشغول بودند. تپه چشمه‌علی

دفن مردگان در خانه‌های مسکونی

موضوع:
اکتشافات
دهه ۷۰
ویژگی:
هنرهای خاص
نخستین ساکنان
چشمه‌علی

اول (نوسنگی)، ساکنان چشمه‌علی در گذشتگان خود را با ابزارهای سنگی و سفالی و مهره‌های صدفی در کف خانه‌های مسکونی دفن می‌کردند. این ری پژوه می‌افزاید: «کشف تنورهای پخت نان، رواج کشت گندم را در این منطقه ثابت می‌کند و وجود دوک نخ‌ریسی نشان می‌دهد که حیواناتی مانند بز و گاو اهلی شده و از پشم آنها نخ درست می‌شده است.

البته بیشتر اطلاعات مربوط به محوطه باستانی چشمه‌علی از سفالینه‌های مکشوفه در این منطقه به‌دست آمد. ساکنان دوره اولیه چشمه‌علی سفال‌های ساده نخودی رنگ با نقوش ابتدایی هندسی تولید می‌کردند و داخل کوره‌های باز می‌پختند. این مردم با گل غیراستاندارد و به‌صورت غیر تخصصی، بیشتر کاسه‌هایی با کف صاف و مقعر و کاسه‌های عمیق با لبه صاف می‌ساختند.»

در دوره دوم (انتقالی کالکولیتیک) تحولات چشمگیری در سفالگری، روابط اجتماعی و اقتصادی و تجارت با مناطق دور دست برقرار شد. با مخلوط گل و شن نرم سفال‌های ظریف بیشتر به رنگ قرمز تند ساخته و سپس با نقوش ترکیبی هندسی، گیاهی و حیوانی، سطح بیرونی ظرف تزئین و با حرارت مناسب جلا داده شد. طرافت این ظرف‌ها در نوع خود در ایران کم‌نظیر است.

به‌گفته ماجدی، استفاده از چرخ کند سفالگری، نشان تولید و صدور و تخصص ساخت سفال و نیز روش فنیله‌ای ساخت سفال از ویژگی‌های سفالگری دوره سوم است. در این دوره همچنین با نوآوری در شکل و نقش سفال، آبخوری‌های کوچک و خمره‌های بزرگ ذخیره غذا ساخته شده و سفالگران با حرکت آزادتر دست، در تولید آثار خود خلاقیت بیشتری به خرج داده‌اند. فن استفاده و تولید مس از سنگ مس نیز در این دوره رایج شد.

کشف اسکلت ۶ هزار ساله

موضوع:
اکتشافات
سال ۱۴۰۳
ویژگی:
کشف جسد
دفن شده با آیین
خاص

هم چیده شده بودند و شبیه به یک دیوار نازک بود، برخورد کردیم؛ از این ردیف خشتی به سمت شمال فضای معماری، تداوم کف‌سازی مشاهده نشد و در یک سطح حدود نیم مترمربعی خاک نرم و سستی آشکار شد که به‌وضوح بافت آن با بافت بقیه کف واحد مسکونی متفاوت بود. در نهایت با دقت بسیار زیاد و کاوش در خاک نرم با اسکلتی مواجه شدیم که در آنجا دفن شده است.»
مصطفی پور با بیان اینکه در آن دوره زمانی دفن کردن مردگان در کف خانه‌ها به دلیل عمومیت نداشتن و نبود قبرستان بیرون از فضای مسکونی مرسوم بوده است، می‌گوید: «بر مبنای شواهد و سفال‌های فازهای معماری، این تدفین و اسکلت آن احتمالاً به دوره‌ای مربوط باشد که به آن دوره سلیک ۳ (۴۳۰۰ سال پیش از میلاد) گفته می‌شود. براساس کارشناسی‌های اولیه، اسکلت مربوط به دختری تازه بالغ تقریباً ۱۵ ساله با قدی قریب به ۱۶۰ سانتی متر است که به پهلو به سمت جنوب خوابانده شده بود و همراه وی زیورآلاتی چون پابند، دستبند، گردنبند و سربند با مهره‌های ریز از جنس صدف، فیروزه و سنگ به‌دست آمد. با مشاهده بقایای گل‌های ریخته روی قسمت‌هایی از جمجمه و پا مشخص است که تدفین این فرد همراه با مراسم آیینی بوده است.»

آبان‌ماه سال ۱۴۰۳ بود که باستان‌شناسان پس از گذشت حدود ۳ دهه از کاوش دهه ۷۰، کاوش در چشمه‌علی ری را از سر گرفتند. این کاوش به سرپرستی حمیدرضا ولی‌پور و با همراهی ایمان مصطفی‌پور، معاون هیأت کاوش، کوروش محمدخانی، نگین میری، کامیار عبدی، امیر صادق نقشبند و علی بهادری از اعضای هیأت علمی گروه باستان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی، اعضای هیأت کاوش و با مشارکت دانشجویان کارشناسی باستان‌شناسی ورودی ۱۳۹۹ شمسی این دانشگاه آغاز شد تا روند تطور فرهنگی جوامع از دوره نوسنگی تا دوره مس سنگی بررسی شود.

ایمان مصطفی‌پور، معاون هیأت کاوش‌های باستان‌شناسی تپه چشمه‌علی، می‌گوید: «در کاوش فصل نخست این محوطه و در فاز سوم معماری از دوره سوم یک تدفین ۶ هزار ساله را کشف کردیم. بخش عمده دیوارهای فازهای معماری این تپه از بین رفته است و فقط پی، کف خانه‌ها و نهایتاً یک رج از خشت‌ها باقی‌مانده است، با این حال نشانه‌هایی از تداوم و پیوستگی استقرار در اینجا داشته است. در فاز سوم معماری و در داخل یکی از فضاها به یک ردیف از خشت‌ها که به شیوه کتابی در کف فضا در امتداد

